

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

સ્ટાર પેપર મિલ્સ લિમિટેડ.

વિરુદ્ધ

યુ. પી. રાજ્ય અને અન્ય

સપ્ટેમ્બર ૧૯, ૨૦૦૬

[અરિજીત પસાયત અને એસ. એચ. કાપડિયા, ન્યાયમુર્તીશ્રી]

ભારતનું બંધારણ, ૧૯૫૦-અનુચ્છેદ ૨૨૬-લેખિત અરજી-
જાળવણીક્ષમતા, જ્યારે તથ્યાત્મક વિવાદો સામેલ હોય ત્યારે, ખાસ કરીને
જ્યારે વૈકલ્પિક ઉપાય ઉપલબ્ધ હોય ત્યારે જાળવવા યોગ્ય નથી.

અપીલકર્તાએ બંધારણની અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ રિટ પિટિશન દાખલ કરી
હતી, જેમાં યુપી ફોરેસ્ટ નિગમ પાસેથી અપીલકર્તા દ્વારા કરવામાં આવેલી ખરીદી
પર ઉત્તર પ્રદેશ કૃષિ ઉત્પાદન મંડી નિયમાવલી, ૧૯૬૫ ના નિયમ ૭૦ ની
શરતોમાં બજાર ફી વસૂલવાને પડકારવામાં આવી હતી. ઉચ્ચ અદાલતે રિટ

પિટિશનને ફગાવી દીધી હતી અને જણાવ્યું હતું કે તથ્યાત્મક વિવાદો સામેલ છે અને તેથી, અપીલકર્તા માટે સંબંધિત અધિકારીનો સંપર્ક કરવો યોગ્ય રહેશે.એક સમીક્ષા અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી જેમાં કહેવામાં આવ્યું હતું કે કેપ્ટિવ વપરાશને લગતા મુદ્દાઓ સિવાય અન્ય ઘણા મુદ્દાઓ ઉઠાવવામાં આવ્યા હતા અને તેથી, આ બાબતની નવેસરથી સાંભળવી જોઈએ.ઉચ્ચ અદાલતે સમીક્ષા અરજીને આ આધાર પર ફગાવી દીધી હતી કે સમીક્ષા અરજીમાં ઉઠાવવામાં આવેલા મુદ્દાઓ ન તો રિટ અરજીમાં ઉઠાવવામાં આવ્યા હતા અને ન તો જ્યારે આ મામલાની સાંભળ્યા ત્યારે અદાલત સમક્ષ દલીલ કરવામાં આવી હતી.હાલની અપીલ રિટ પિટિશન અને સમીક્ષા પિટિશનને ફગાવી દેવાના આદેશોની વિરુદ્ધ છે.

અપીલોનો નિકાલ કરતા, અદાલત

જણાવે છે કે:૧.આ એવો કેસ નથી જ્યાં કોઈ તથ્યાત્મક ચુકાદાની જરૂર નથી.તેથી, ઉચ્ચ ન્યાયાલયને તેના દૃષ્ટિકોણમાં વાજબી ઠેરવવામાં આવ્યું હતું કે વૈધાનિક ઉપાયનો લાભ લેવો જોઈએ.અપીલકર્તાને વિચારણા માટે સંબંધિત અધિકારી સમક્ષ જરૂરી વિગતો દાખલ કરવા માટે નિર્દેશ આપવામાં આવે છે.ઉપરોક્ત સત્તાધિકારી અપીલકર્તાના વલણ પર વિચાર કરશે અને તેનો ઝડપથી નિકાલ કરશે.[૩૮૬- ઈ]

૨.૧.બંધારણ (જરમો સુધારો) અધિનિયમ, ૧૯૭૬ દ્વારા અનુચ્છેદ ૨૨૬માં સુધારો કરવામાં આવ્યો તે સમયગાળા સિવાય, વૈકલ્પિક ઉપાયને

લગતી સત્તાને સ્વ-લાદવામાં આવેલી મર્યાદાનો નિયમ માનવામાં આવે છે.તે અનિવાર્યપણે નીતિ, સુવિધા અને વિવેકનો નિયમ છે અને ક્યારેય કાયદાનું શાસન નથી.વૈકલ્પિક ઉપાય અસ્તિત્વમાં હોવા છતાં, બંધારણની અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ રાહત આપવી એ હાઈકોર્ટના વિવેકબુદ્ધિના અધિકારક્ષેત્રમાં છે.તે જ સમયે, વૈકલ્પિક ઉપાયને લગતી બાબતને કેસના અધિકારક્ષેત્ર સાથે કોઈ લેવાદેવા નથી, તેમ છતાં, જો પૂરતો અસરકારક વૈકલ્પિક ઉપાય હોય તો સામાન્ય રીતે ઉચ્ચ અદાલતે દખલ કરવી જોઈએ નહીં.કોર્ટ, અસાધારણ સંજોગોમાં, સત્તાનો ઉપયોગ કરી શકે છે જો તે નિષ્કર્ષ પર આવે કે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન થયું છે અથવા નિર્ણય માટે જરૂરી પ્રક્રિયા અપનાવવામાં આવી નથી.

[૩૮૪- C-E; G-H]

કે. એસ. રાશિદ એન્ડ સન્સ વિ. આવકવેરા તપાસ પંચ અને અન્ય, **AIR (૧૯૫૪) SC ૨૦૭**; સંગ્રામ સિંહ વિરુદ્ધ ચૂંટણી ટ્રિબ્યુનલ, કોટાહ અને અન્ય, **AIR (૧૯૫૫) SC ૪૨૫**; યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિ. ટી. આર. વર્મા, **AIR (૧૯૫૭) SC ૮૮૨**; યુ. પી. રાજ્ય અને અન્ય એસ. વિ.મોહમ્મદ નૂહ, **AIR (૧૯૫૮) SC ૮૬**; **M/s K. S. વેંકટરમણ એન્ડ કંપની (પી) લિમિટેડ વિ.મદ્રાસ રાજ્ય, AIR (૧૯૬૬) SC ૧૦૮૯**; મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય વિ.ભાઈલાલ ભાઈ વગેરે, **AIR (૧૯૬૪) SC ૧૦૦૬**; એન. ટી. વેલુસ્વામી થેવર વિરુદ્ધ જી. રાજા નૈનાર અને અન્ય, **AIR (૧૯૫૯) SC ૪૨૨**; મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલ, પુરાઈ અને અન્ય વિ.કમલ કુમાર અને અબ્ર. એર

(૧૯૬૫) એસસી ૧૩૨૧; સિલીગુડી નગરપાલિકા અને અન્ય વિ.અમાલેન્દુ દાસ અને અન્ય, AIR (૧૯૮૪) SC ૬૫૩; એસ. ટી. મુથુસામી વિરુદ્ધ કે. નટરાજન અને અન્ય, AIR (૧૯૮૮) SC ૬૧૬; R.S.R.T.C. અને અન્ય વી.કૃષ્ણ કાંત અને અન્ય, AIR (૧૯૯૫) SC ૧૭૧૫; કેરળ રાજ્ય વિદ્યુત બોર્ડ અને અન્ય વિ.કુરિયન ઇ. કલાથિલ અને અન્ય, AIR (૨૦૦૦) SC ૨૫૭૩; એ. વેંકટસુબ્બિયા નાયડુ વિરુદ્ધ એસ. ચેલપ્પન અને અન્ય, [૨૦૦૦] ૭ એસસીસી ૬૮૫; એલ. એલ. સુધાકર રેડ્ડી અને અન્યઆંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય, [૨૦૦૧] ૬ SCC ૬૩૪; શ્રી સંત સદગુરુ જનાર્દન સ્વામી (મોઈંગેરી મહારાજ) સહકારી દુગધા ઉત્પાદક સંસ્થા અને અન્યમહારાષ્ટ્ર રાજ્ય અને અન્ય, [૨૦૦૧] ૮ SCC ૫૦૯; પ્રતાપ સિંહ અને અન્ય વી.હરિયાલા રાજ્ય, [૨૦૦૨] ૭ SCC ૪૮૪; જી. કે. એન. ડ્રાઈવશાફ્ટ્સ (ઈન્ડિયા) લિમિટેડ વિ.આવકવેરાના અધિકારી અને અન્ય, [૨૦૦૩] ૧ અન્ય સી. સી. ૭૨; હરબંસ લાલ સાહનિયા વિરુદ્ધ ઇન્ડિયન ઓઈલ નિગમ લિમિટેડ, [૨૦૦૩] ૨ અન્ય સી. સી. ૧૦૭; જી. વીરપ્પા પિલ્લઈ વિરુદ્ધ રમણ એન્ડ રમણ લિમિટેડ, એ. આઈ. આર. (૧૯૫૨) અન્ય સી. ૧૯૨; કેન્દ્રીય આબકારી વિભાગના સહાયક કલેક્ટર વિરુદ્ધ ડનલપ ઇન્ડિયા લિમિટેડ, એ. આઈ. આર. (૧૯૮૫) અન્ય સી. ૩૩૦; રમેન્દ્ર કિશોર બિસ્વાસ વિરુદ્ધ ત્રિપુરા રાજ્ય, એ. આઈ. આર. (૧૯૯૯) અન્ય સી. ૨૬૪; શિવગોંડા અન્ના પાર્ટિલ અને અન્ય. વી.મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય અને અન્ય, AIR (૧૯૯૯) SC ૨૨૮૧; C. A. અબ્રાહમ વિ. આઈટીઓ. કોટ્ટાયમ અને અન્ય, AIR (૧૯૬૧) SC ૬૦૯; ટીટાધુર પેપર

મિલ્સ કંપની લિમિટેડ v.ઓરિસ્સા રાજ્ય અને એ. એન. આર., AIR (૧૯૮૩) SC ૬૦૩; એચ. બી. ગાંધી વિ. મેસર્સ ગોપીનાથ એન્ડ સન્સ, [૧૯૯૨] સપ્લીમેન્ટ.૨ એસ. સી. સી. ૩૧૨; વર્લ્ડપૂલ નિગમ વિ. ટ્રેડ માર્ક્સ અને અન્યના રજિસ્ટ્રાર, એ. આઈ. આર. (૧૯૯૯) એસ. સી. ૨૨; ટીન પ્લેટ કંપની ઓફ ઇન્ડિયા લિમિટેડ વિ.બિહાર રાજ્ય અને અન્ય, AIR (૧૯૯૯) SC ૭૪; શીલા દેવી વિરુદ્ધ જસપાલ સિંહ, [૧૯૯૯] ૧ એસ. સી. સી. ૨૦૯ અને પંજાબ નેશનલ બેંક વિરુદ્ધ ઓ. સી. કૃષ્ણાન અને અન્ય, [૨૦૦૧] ૬ એસ. સી. સી. ૫૬૯ પર આધાર રાખ્યો હતો.

૨.૨.જો અપીલ "સીઝર તરફથી સીઝરની પત્નીને" હોય તો વૈકલ્પિક ઉપાયનો અસ્તિત્વ એક મૃગજળ અને નિર્રથક કવાયત હશે.કાયદાકીય ઉપાયોના સમાપ્તિના સિદ્ધાંતમાં બે સારી રીતે માન્ય અપવાદો છે.પ્રથમ, જ્યારે કાયદાની જોગવાઈ હેઠળ મંચ સમક્ષ કાર્યવાહી હાથ ધરવામાં આવે છે, જે સત્તાથી બહાર હોય છે, ત્યારે તેનાથી વ્યથિત પક્ષકાર માટે તે આધાર પર કાર્યવાહી રદ કરવા માટે ઉચ્ચ અદાલતમાં જવા માટે ખુદ્દું છે કે તેઓ કોઈ પક્ષ વિના અસમર્થ છે જ્યાં સુધી તે કાર્યવાહી સંપૂર્ણ રીતે ન ચાલે ત્યાં સુધી રાહ જોવી.બીજું, જ્યારે વિવાદિત આદેશ કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન કરીને કરવામાં આવ્યો હોય ત્યારે આ સિદ્ધાંતનો કોઈ ઉપયોગ થતો નથી.જ્યાં કાર્યવાહી પોતે જ કાયદાની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ હોય, ત્યાં ઉચ્ચ અદાલત યોગ્ય કેસમાં રિટ અરજી પર વિચાર કરી શકે છે.[૩૮૬- એ-સી]

રામ અને શ્યામ ડો. વી.હરિયાણા રાજ્ય અને અન્ય, AIR (૧૯૮૫) **SC**
૧૧૪૭ અને U. P. રાજ્ય સ્પિનિંગ કંપની. લિમિટેડ વી.આર. એસ. પાંડે અને
એન. આર., [૨૦૦૫] ૮ એસ. સી. સી. ૨૬૪, પર આધાર રાખ્યો હતો.

કૃષિ ઉત્પાદન મંડી સુમિતી અને અન્ય વિ.શ્રી મહાલક્ષ્મી સુગુર વર્ક્સ
એન્ડ ઓઆરએસ., [૧૯૯૫] સપ્લ.૩ અન્ય સી. સી. ૪૩૩ અને હિમાચલ
પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય.મેસર્સ ગુજરાત અંબુજા સિમેન્ટ લિમિટેડ અને એ. એન.
આર., [૨૦૦૫] ૬ એસ. સી. સી. ૪૯૯ નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

દિવાની અપીલ ન્યાયક્ષેત્ર:

૨૦૦૦ની દિવાની અપીલ નંબર ૨૫૯૫-૨૫૯૬.

૧૯૮૬ની રિટ પિટિશન નંબર ૬૭૧૦ (એમ/બી) અને ૧૯૯૧ની ૩૨૯૦
(એમ/બી) માં અલ્હાબાદ, લખનૌ બેન્ચ, લખનૌ ખાતેની હાઈકોર્ટના
૧૧.૧૨.૧૯૯૮ ના ચુકાદા/આદેશમાંથી.

સાથે

સી. એ. નંબર ૨૫૯૭-૨૫૯૮/૨૦૦૦.

અપીલકર્તા માટે ડૉ. એ. એમ. સિંઘવી, વિજય હંસારી, ગૌરવ જૈન અને અશોક
માથુર.

પ્રતિવાદીઓ માટે શોભા દીક્ષિત, અશોક શ્રીવાસ્તવ, પ્રવીણ સ્વરૂપ, પ્રદીપ મિશ્રા, પ્રમોદ સ્વરૂપ, જાવેદ એમ. રાવ, ચંદ્રકાંત નાયક, સંતોષ કુમાર, દિવેશ સિંહ, રાકેશ કે. શર્મા, અજય કે. અગ્રવાલ અને અભિજીત સેનગુપ્તા.

કોર્ટનો ચુકાદો અરિજીત પાસાયત, ન્યાયમુર્તીશ્રી દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો.

આ અપીલમાં પડકાર અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેંચ દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદાને છે.બે અપીલ એટલે કે ૨૦૦૦ની સિવિલ અપીલ નંબર ૨૫૯૫-૯૬ એ આદેશ સાથે સંબંધિત છે જેમાં અપીલકર્તાને વૈધાનિક ઉપાય મેળવવાની જરૂર છે અને અન્ય બે અપીલ એટલે કે સિવિલ અપીલ એન. ઓ. એસ. ૨૦૦૦ નો ૨૫૯૭-૯૮ અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી સમીક્ષા અરજીમાં પસાર કરવામાં આવેલા આદેશ સાથે સંબંધિત છે, જેમાં સમીક્ષા માટેની વિનંતીને નકારી કાઢવામાં આવી છે.

રિટ પિટિશનમાં મૂળભૂત વિનંતી પ્રતિવાદીઓ રાજ્ય કૃષિ ઉત્પાદન મંડી પરિષદ અને કેટલીક કૃષિ ઉત્પાદન મંડી સમિતિઓને ઉત્તર પ્રદેશ વન નિગમ, લખનૌ (ટૂંકમાં 'નિગમ') પાસેથી અપીલકર્તા દ્વારા કરવામાં આવેલી ખરીદી પર કોઈ પણ બજાર ફી વસૂલવા અને/અથવા વસૂલવા પર પ્રતિબંધ મૂકવાની હતી.અરજદારોનું વલણ નીચે મુજબ હતું:

અપીલકર્તા તેના પોતાના વપરાશ માટે કાગળ ખરીદે છે અને તેથી તે ઉત્તર પ્રદેશ કૃષિ ઉત્પાદન મંડી નિયમાવલી, ૧૯૬૫ (ટૂંકમાં 'નિયમાવલી') ના નિયમ ૭૦ની દ્રષ્ટિએ કોઈપણ બજાર ફી ચૂકવવા માટે જવાબદાર નથી.એવી રજૂઆત

કરવામાં આવી હતી કે જે વ્યક્તિ તેના ઘરેલું વપરાશ માટે કૃષિ પેદાશોની ખરીદી કરે છે તે ઉપરોક્ત નિયમના દાયરામાં આવતી નથી. એવું પણ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું કે તે નિયમાવલીના નિયમ ૨ (xiii) ના અર્થમાં વિકેતા ન હોવાથી, ઉત્તર પ્રદેશ કૃષિ ઉત્પાદન મંડી અધિનિયમ, ૧૯૬૪ (ટૂંકમાં 'અધિનિયમ') ની કલમ ૪૦ હેઠળ ઘડવામાં આવેલી નિયમાવલીની જોગવાઈઓ હેઠળ તેમાંથી કોઈ કર વસૂલ કરી શકાતો નથી. જોકે હાલમાં એવી વિનંતી કરવામાં આવી છે કે કેપિટલ વપરાશ સંબંધિત અરજી ઉપરાંત અન્ય ઘણી અરજીઓ ઉઠાવવામાં આવી હતી, પરંતુ તેના પર વિચાર કરવામાં આવ્યો ન હતો અને તેથી સમીક્ષા અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી. ઉચ્ચ અદાલતે નોંધ્યું હતું કે ત્યાં તથ્યાત્મક વિવાદો સામેલ હતા, અને તેથી, અપીલકર્તા માટે મંડી ફીનું કામચલાઉ મૂલ્યાંકન ચૂકવ્યા પછી સંબંધિત અધિકારી સમક્ષ હાજર થવું યોગ્ય રહેશે, જેથી તેના વાંધાઓ, જો કોઈ હોય તો, સાંભળ્યા શકાય. એક સમીક્ષા અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી જેમાં કહેવામાં આવ્યું હતું કે કેપિટલ વપરાશને લગતા મુદ્દાઓ સિવાય અન્ય ઘણા મુદ્દાઓ ઉઠાવવામાં આવ્યા હતા અને તેથી, આ બાબતની નવેસરથી સાંભળ્યા થવી જોઈએ. ઉચ્ચ અદાલતે સમીક્ષા અરજીને આ આધાર પર ફગાવી દીધી હતી કે સમીક્ષા અરજીમાં ઉઠાવવામાં આવેલા મુદ્દાઓ ન તો રિટ અરજીમાં ઉઠાવવામાં આવ્યા હતા અને ન તો જ્યારે આ મામલાની સાંભળ્યા ત્યારે અદાલત સમક્ષ દલીલ કરવામાં આવી હતી.

અપીલના સમર્થનમાં અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલશ્રી રજૂઆત કરી હતી કે અપીલકર્તાને વૈધાનિક ઉપાયનો લાભ લેવાનો નિર્દેશ આપીને ઉચ્ચ અદાલત

સ્પષ્ટ રીતે ભૂલમાં હતી.તેમના જણાવ્યા અનુસાર, કૃષિ ઉત્પાદન મંડી સમિતિ અને અન્ય કેસમાં આ અદાલતનો નિર્ણય અન્યશ્રી મહાલક્ષ્મી સુગર વર્ક્સ એન્ડ ઓઆરએસ., [૧૯૯૫] સપ્લિમેન્ટ.૩ એસ. સી. સી. ૪૩૩ અપીલકર્તા દ્વારા લેવામાં આવેલા વલણને સ્પષ્ટપણે સમર્થન આપે છે.

જવાબમાં, પ્રતિવાદીઓ માટે વિદ્વાન વકીલશ્રી રજૂઆત કરી હતી કે તથ્યાત્મક ચુકાદા પર અપીલકર્તા દ્વારા તે સ્થાપિત કરવાનું હતું કે તેનો કેસ કૃષિ ઉત્પાદન મંડી સમિતિના કેસ (ઉપરોક્ત) માં આ અદાલતના નિર્ણયના ગુણોત્તર દ્વારા આવરી લેવામાં આવ્યો છે.

જ્યારે વૈકલ્પિક ઉપાય ઉપલબ્ધ હોય ત્યારે રિટ પિટિશનોનું મનોરંજન કરવા સંબંધિત મુદ્દાઓની અન્ય અદાલત દ્વારા ઘણા કેસોમાં તપાસ કરવામાં અન્યવી હતી અને તાજેતરમાં હિમાચલ પ્રદેશ અને અન્ય રાજ્યોમાં.મેસર્સ ગુજરાત અંબુજા સિમેન્ટ લિમિટેડ અને એ. એન. આર., [૨૦૦૫] ૬ એસસીસી ૪૯૯.

બંધારણ (૪૨મો સુધારો) અધિનિયમ, ૧૯૭૬ દ્વારા અનુચ્છેદ ૨૨૬માં સુધારો કરવામાં આવ્યો તે સમયગાળા સિવાય, વૈકલ્પિક ઉપાયને લગતી સત્તાને સ્વ-લાદવામાં આવેલી મર્યાદાનો નિયમ માનવામાં આવે છે.તે અનિવાર્યપણે નીતિ, સુવિધા અને વિવેકબુદ્ધિનો નિયમ છે અને ક્યારેય કાયદાનું શાસન નથી.વૈકલ્પિક ઉપાય અસ્તિત્વમાં હોવા છતાં બંધારણની અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ રાહત આપવી એ હાઈકોર્ટના વિવેકબુદ્ધિના અધિકારક્ષેત્રમાં છે.તે જ સમયે, વૈકલ્પિક ઉપાયને લગતી બાબતને કેસના અધિકારક્ષેત્ર સાથે કોઈ લેવાદેવા

નથી, તેમ છતાં, જો પૂરતો અસરકારક વૈકલ્પિક ઉપાય હોય તો સામાન્ય રીતે ઉચ્ચ અદાલતે દખલ કરવી જોઈએ નહીં. જો કોઈ વૈકલ્પિક ઉપાયનો લાભ લીધા વિના ઉચ્ચ અદાલતનો સંપર્ક કરે છે, તો ઉચ્ચ અદાલતે ખાતરી કરવી જોઈએ કે તેણે એક મજબૂત કેસ બનાવ્યો છે અથવા અસાધારણ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવા માટે સારા આધારો અસ્તિત્વમાં છે.

કે. એસ. રાશિદ એન્ડ સન્સ વિરુદ્ધ આવકવેરાની તપાસ પંચ અને અન્ય, એ. આઈ. આર. (૧૯૫૪) એસ. સી. ૨૦૭ કેસમાં આ અદાલતની બંધારણીય બેંચો; સંગ્રામ સિંહ વિરુદ્ધ ચૂંટણી ટ્રિબ્યુનલ, કોટાહ અને અન્ય, **AIR** (૧૯૫૫) SC ૪૨૫; યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિ. ટી. આર. વર્મા, **AIR** (૧૯૫૭) SC ૮૮૨; યુ. પી. રાજ્ય અને અન્ય એસ. વિ.મોહમ્મદ નૂહ, **AIR** (૧૯૫૮) SC ૮૬; અને M/s K. S. વેંકટરમણ એન્ડ કંપની (પી) લિમિટેડ વિ.મદ્રાસ રાજ્ય, એ. આઈ. આર. (૧૯૬૬) એસ. સી. ૧૦૮૯એ જણાવ્યું હતું કે બંધારણની અનુચ્છેદ ૨૨૬ તમામ ઉચ્ચ અદાલતોને રિટ જારી કરવાની બાબતમાં ખૂબ જ વ્યાપક સત્તા પ્રદાન કરે છે. જો કે, રિટનો ઉપાય એ સંપૂર્ણપણે વિવેકાધીન ઉપાય છે અને જો તે સંતુષ્ટ હોય કે પીડિત પક્ષને અન્યત્ર પૂરતી અથવા યોગ્ય રાહત મળી શકે છે, તો હાઈકોર્ટ હંમેશા કોઈ પણ રિટ આપવાનો ઇનકાર કરવાની વિવેકબુદ્ધિ ધરાવે છે. કોર્ટ, અસાધારણ સંજોગોમાં, સત્તાનો ઉપયોગ કરી શકે છે જો તે નિષ્કર્ષ પર આવે કે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનો ભંગ થયો છે અથવા નિર્ણય માટે જરૂરી પ્રક્રિયા અપનાવવામાં આવી નથી.

મધ્યપ્રદેશ રાજ્યમાં આ અદાલતની અન્ય બંધારણીય બેન્ચ અને એ. અન્ય વિ.ભાઈલાલ ભાઈ વગેરે, એ. આઈ. આર. (૧૯૬૪) એસ. સી. ૧૦૦૬ એ ચુકાદો આપ્યો હતો કે રિટ અધિકારક્ષેત્રમાં પૂરા પાડવામાં આવેલ ઉપાયનો હેતુ દીવાની અદાલતમાં કાર્યવાહી દ્વારા રાહત મેળવવાની રીતોને સંપૂર્ણપણે રદ કરવાનો અથવા આવી કાર્યવાહીમાં કાયદેસર રીતે ખુલા બચાવને નકારવાનો નથી.બંધારણની અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ રાહત આપવાની સત્તા એ વિવેકાધીન સત્તા છે.એન. ટી. વેલુસ્વામી થેવર વિરુદ્ધ જી. રાજા નૈનાર અને અન્ય, AIR (૧૯૫૯) SC ૪૨૨ માં સમાન દ્રષ્ટિકોણનું પુનરાવર્તન કરવામાં આવ્યું છે. મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલ, પુરાઈ અને અન્ય વિ.કમલ કુમાર અને એ. એન. આર., AIR (૧૯૬૫) SC ૧૩૨૧; સિલીગુડી નગરપાલિકા અને અન્ય વિ.અમાલેન્દુ દાસ અને અન્ય, AIR (૧૯૮૪) SC ૬૫૩; એસ. ટી. મુથુસામી વિરુદ્ધ કે. નટરાજન અને અન્ય, AIR (૧૯૮૮) SC ૬૧૬; R.S.R.T.C. અને અન્ય વી.કૃષ્ણા કાંત અને અન્ય, AIR (૧૯૯૫) SC ૧૭૧૫; કેરળ રાજ્ય વિદ્યુત બોર્ડ અને અન્ય વિ.કુરિયન ઈ. કલાથિલ અને અન્ય, AIR (૨૦૦૦) SC ૨૫૭૩; એ. વેંકટસુબ્બિયા નાયડુ વિરુદ્ધ એસ. ચેલપ્પન અને અન્ય, [૨૦૦૦] ૭ એસસીસી ૬૯૫; અને એલ. એલ. સુધાકર રેડ્ડી અને અન્યઆંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય, [૨૦૦૧] ૬ SCC ૬૩૪; શ્રી સંત સદગુરુ જનાર્દન સ્વામી (મોઈંગિરી મહારાજ) સહકારી દુગધા ઉત્પાદક સંસ્થા અને અન્યમહારાષ્ટ્ર રાજ્ય અને અન્ય, [૨૦૦૧] ૮ SCC ૫૦૯; પ્રતાપ સિંહ અને અન્ય વી.હરિયાણા રાજ્ય, [૨૦૦૨] ૭ એસ. સી. સી. ૪૮૪ અને જી. કે. એન.

ડ્રાઇવશાફ્ટ્સ (ઇન્ડિયા) લિમિટેડ વિ.આવકવેરાના અધિકારી અને અન્ય,
[૨૦૦૩] ૧ SCC ૭૨.

હરબંસ લાલ સાહનિયા વિ. ઇન્ડિયન ઓઇલ નિગમ લિમિટેડ, [૨૦૦૩] ૨
એસસીસી. ૧૦૭, આ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે વૈકલ્પિક ઉપાયોની
ઉપલબ્ધતા દ્વારા રિટ અધિકારક્ષેત્રને બાકાત રાખવાનો નિયમ એ વિવેકનો
નિયમ છે અને ફરજિયાત નથી અને અદાલતે કેસના ફાયદા અને ગેરફાયદા પર
વિચાર કરવો જોઈએ અને પછી જો તે નિષ્કર્ષ પર આવે કે અરજદાર કોઈપણ
મૂળભૂત અધિકારોનો અમલ કરવા માંગે છે; જ્યાં કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોની
નિષ્ફળતા હોય અથવા જ્યાં આદેશો અથવા કાર્યવાહી સંપૂર્ણપણે અધિકારક્ષેત્ર
વિના હોય અથવા કાયદાના અધિકારક્ષેત્રને પડકારવામાં આવે તો તે દખલ કરી
શકે છે.

જી. વીરપ્પા પિલ્લઈ વિરુદ્ધ રમણ એન્ડ રમણ લિમિટેડ, AIR (૧૯૫૨)
SC ૧૯૨; આસિસ્ટન્ટ કલેક્ટર અન્ય સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ વિરુદ્ધ ડનલપ
ઇન્ડિયા લિમિટેડ, AIR (૧૯૮૫) **SC ૩૩૦**; રામેન્દ્ર કિશોર વિશ્વાસ વિરુદ્ધ
ત્રિપુરા રાજ્ય, AIR (૧૯૯૯) SC ૨૯૫; શિવગોંડા અન્ના પાટિલ અને અન્ય.
વી.મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય અને અન્ય, AIR (૧૯૯૯) SC ૨૨૮૧; C. A. અબ્રાહમ
વિ. આઈટીઓ. કોહાયમ અને અન્ય, AIR (૧૯૬૧) SC ૬૦૯; ટીટાધુર પેપર
મિલ્સ કંપની લિમિટેડ v.ઓરિસ્સા રાજ્ય અને એ. એન. આર., AIR (૧૯૮૩)
SC ૬૦૩; એચ. બી. ગાંધી વિ. મેસર્સ ગોપીનાથ એન્ડ સન્સ, [૧૯૯૨]
સપ્લીમેન્ટ.૨ એસ. સી. સી. ૩૧૨; વ્હર્લપૂલ નિગમ વિ. ટ્રેડ માર્ક્સ અને

અન્યના રજિસ્ટ્રાર, એ. આઈ. આર. (૧૯૯૯) એસ. સી. ૨૨; ટીન પ્લેટ કંપની ઓફ ઇન્ડિયા લિમિટેડ વિ. બિહાર રાજ્ય અને અન્ય, AIR (૧૯૯૯) SC ૭૪; શીલા દેવી વિરુદ્ધ જસપાલ સિંહ, [૧૯૯૯] ૧ એસ. સી. સી. ૨૦૯ અને પંજાબ નેશનલ બેંક વિરુદ્ધ ઓ. સી. કૃષ્ણાન અને અન્ય, [૨૦૦૧] ૬ એસ. સી. સી. ૫૬૯, આ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો હતો કે જ્યાં અપીલનો પદાનુક્રમ કાયદા દ્વારા પ્રદાન કરવામાં આવે છે, ત્યાં પક્ષે રિટ અધિકારક્ષેત્રનો આશરો લેતા પહેલા વૈધાનિક ઉપાયોને સમાપ્ત કરવા જોઈએ.

જો, જેમ કે રામ અને શ્યામ કંપની વી. માં નોંધવામાં આવ્યું હતું. હરિયાણા રાજ્ય અને અન્ય, AIR (૧૯૮૫) SC ૧૧૪૭ અપીલ "સીઝરથી સીઝરની પત્નીને" વૈકલ્પિક ઉપાયનો અસ્તિત્વ એક મૃગજળ અને નિર્રથક કવાયત હશે. કાયદાકીય ઉપાયોના સમાપ્તિના સિદ્ધાંતમાં બે સારી રીતે માન્ય અપવાદો છે. પ્રથમ એ છે કે જ્યારે કાયદાની જોગવાઈ હેઠળ મંચ સમક્ષ કાર્યવાહી હાથ ધરવામાં આવે છે, જે અધિકારથી બહાર છે, ત્યારે તેનાથી વ્યથિત પક્ષ માટે તે આધાર પર કાર્યવાહીને રદ કરવા માટે ઉચ્ચ અદાલતમાં જવા માટે ખુલ્લું છે કે તેઓ કોઈ પક્ષ વિના અસમર્થ છે જ્યાં સુધી તે કાર્યવાહી સંપૂર્ણ રીતે ન ચાલે ત્યાં સુધી રાહ જોવી. બીજું, જ્યારે વિવાદિત આદેશ કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન કરીને કરવામાં આવ્યો હોય ત્યારે આ સિદ્ધાંતનો કોઈ ઉપયોગ થતો નથી. અમે એમ ઉમેરી શકીએ છીએ કે જ્યાં કાર્યવાહી પોતે કાયદાની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ હોય ત્યાં ઉચ્ચ અદાલત યોગ્ય કેસમાં રિટ પિટિશનને ધ્યાનમાં લઈ શકે છે.

ઉપરોક્ત સ્થિતિ તાજેતરમાં યુ. પી. સ્ટેટ સ્પિનિંગ કંપનીમાં પ્રકાશિત કરવામાં આવી હતી. લિમિટેડ વી.આર. એસ. પાંડે અને એ. એન. આર., [૨૦૦૫] ૮ એસસીસી ૨૬૪.

આ એવો કેસ નથી જ્યાં કોઈ તથ્યાત્મક ચુકાદાની જરૂર નથી.

તેથી, વૈધાનિક ઉપાયનો લાભ લેવાનો છે તે ધ્યાનમાં રાખીને ઉચ્ચ અદાલતને ન્યાયી ઠેરવવામાં આવી હતી. અપીલકર્તાને આજથી ત્રણ અઠવાડિયાની અંદર નિયમાવલી હેઠળ જરૂરી વિગતો દાખલ કરવા દો અને વિચારણા માટે સંબંધિત અધિકારી સમક્ષ પોતાનું વલણ રજૂ કરવા દો. આ સત્તામંડળ અપીલકર્તાના વલણને ધ્યાનમાં લેશે અને સત્તામંડળ સમક્ષ જરૂરી વિગતો અને/અથવા વાંધાઓ દાખલ કરવામાં આવે તે તારીખથી છ અઠવાડિયાની અંદર શક્ય તેટલી ઝડપથી તેનો નિકાલ કરશે.

કેસની વિચિત્ર પરિસ્થિતિઓમાં સંબંધિત અધિકારી દ્વારા અંતિમ ચુકાદો ન આવે ત્યાં સુધી અપીલકર્તા દ્વારા ચૂકવવાપાત્ર પ્રતિવાદીઓ દ્વારા દાવો કરવામાં આવેલી કોઈપણ રકમની વસૂલાત માટે કોઈ બળજબરીભર્યા પગલાં લેવામાં ન આવે.

અપીલોનો તે મુજબ નિકાલ કરવામાં આવે છે.

કોઈ ખર્ચ નહીં.

અરજીઓનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.